

11-ik szám. Márc. 12. 1868.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:

SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:

EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1868.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDASZÁLNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Olaszország egyik nevezetesebb épülete.“ — „Visszatérés a hazába.“ Költömeny. (Béranger után.) *E. S. tól.* — „A pannonhegyi zárda és katakombája.“ — „Az estharang.“ Költömeny. — „Az 1831-diki cholera-mozgalom Pesten.“ *Szalay Józseftől.* (Vége.) — „Komáromi napok 1849-ben.“ *Hamary Dánieltől.* (Folytatás.) — „Egy hét története.“

Vadnai Károlytól. — „Vegeyes közlemények.“ — „Irodalom.“ — „Szerkesztői üzenetek.“ — „Ujdonságok.“
Képek: A florencei székesegyház. — A pannonhegyi zárda. A pannonhegyi egyház katakombája. — Ave Mária. — „Befordultam a konyhára.“ Munkácsy Mihálytól. — Cetönje, Montenegró fővárosa.

Irodalom.

— (Szépirodalmunk, különösen a regény-neműek tekintetében) az utóbbi évek alatt nem volt oly bőtermésű, mint a mindenféle provizóriumok alatt, minek oka kétségtelenül, hogy regényíróink muokasságát is a napi politikai kérdések vevék igénybe. Örömmel fogadhatjuk tehát, midőn oly vállalatok indulnak meg, melyek ezen, kivált a női olvasók által érzett hiányon segíteni igyekeznek. Ilyen vállalat az Emilia, vagyis a „Családi kör“ szerkesztőnője által megindított „Magyar hölgyek könyvtára“, mely első pénzért jó külföldi és eredeti regényeket juttat az olvasó kezébe, s melyekből ez idén is már öt kötet jelent meg. Az első két kötetben van Marlitt „A vén kisasszony“ titkai, Bús Vitéz fordításában; a 3. és 4. ben „A régi szép napok“ Balázs Sándor eleven tollából s a 5. ben „A szép rabszolgalány“ című amerikai regény eleje. A „Cs.

K.“ előfizetői, az előfizetési összegre (12 frtra) fizetett még 1 frt után évenként 10 kötet ily regényt kapnak. — Itt egy szersz mind azt is jelenthetjük, hogy a „Családi K.“ új műlapja „A királyi lehouleányi szive“ is megjelent, mely azon jelenetet ábrázolja, midőn Horváth Mihály a királynénak Magyarország történetét magyarázza.

— (Tivólygi Titusz „A Bach-korszak“) című illusztrált humorisztikus műre hirdet előfizetést 1 frtjával. A pénzlek szerző nevére Pestre küldendők. A Bach-korszak bármily keserű visszaemlékezéseket ébresszen bennünk iszonyaival, más részt a gyarlóság komikumát sem lehet tőle megtagadni, annál fogva teljesen jogosult azon törekvés, hogy a Bach-korszak komikus oldaláról irassék le.

Szerkesztői üzenetek.

— **Kassára:** T. J-nak. A kérdésre magán levél válaszolt. A kérdéss emlékiratokban nincs szó róla.

— **Kolozsvárt:** Sz. G-nak. Soha sem vártunk alkalmasabbat. Örömmel fogadjuk a másikat is.

— **Szarvasra:** S. S-nak. Felhasználjuk, de csak később, mert e népről közelebb hosszab ismertést adunk.

— **Nervide:** A program elindult.

— **Szabadkára:** L. A-nak. A Kisfaludy-Társaságnak szánt hortvát és szerb népdalok fordításai e társulat titkárhoz, Greguss Ágost úrhoz (aldunator 22. sz.) küldendők.

— **Münchembe:** B. Gy-nak. A csomagot megkaptuk s azonnal válaszoltunk.

— **Monokon:** a-nak. Nincs már ott hely.

— **Szabadkára:** dr. W-nak. „Az ázalagokról“ a „Heti Posztban“ jelent meg. A most küldöttek közül a rövidebbet felhasználjuk. A másikon csak illusztrációk kíséretében volna helye, sőt még akkor is előnyt adunk ilyféle hazai ösmertéseknek.

— **Fehértéplomra:** B. L-nak. „A vörössipkások első vérekeszsége“ szép levél a névtelen bajnokok koszorújába. Jönni fog a „Honvéd-albumban.“

— **Pozsonyba:** T. Zs-nak. Az első, vagyis a Zsigmondról szólót, közölök, ha ön előbb az itt-ott sántikáló verslábakat kúra alá venné.

— **Kolozsvárt:** K. J-nak. Nem rég ugyanez alakról másutt sokkal kedélyesebb életkép jelent meg.

— **H. Pályiba:** D. M-nak. Óhajása annak idején teljesíteni fog.

— **Egerbe:** B. R-nak. A kegyeletes érzelmek tiszteletreméltók, de a művészet előnyeinek nem felel meg elzöngésítik.

— **Nyimre:** G. Gy-nak. Az olyneműekkel el vagyunk halmozva.

— „A fa“; nem adhatjuk ki.

A kiadóhivatal üzenetei.

— Kerestetik a „Hazánk s a Külföld“ 1867-iki első évnegyedi folyama egy példányban, melyet illő árért átvesz **Molnár János** földbirtokos úr Ungvárt.

— **Trencsénbe:** Cs. S-nak. Ama régiebb évnegyedi folyama számai kiadóhivatalunkban már nem kaphatók meg.

Ujdonságok.

— (Lapunk előfizetési felhívása) az april elsejétől kezdődő évnegyedre mai számunkhoz van mellékelve. Szives figyelmébe ajánljuk évnegyedes előfizetőinknek, kérve, hogy azt ismerőik körében is sziveskedjenek terjeszteni.

— v. — (A „Honvéd-albumra“) nem reményelt nagy számmal érkeznek az előfizetők, jöhetnek az előfizetési felhívások az ország számos pontjára még el sem juthattak. Több t. gyűjtő a kiadóhivatalhoz intézett levelében a miatt is panaszkodik, hogy az iven nincs elég hely az előfizetők nevei följegyzésére, ily esetben kérjük a t. gyűjtőket még külön ivet mellékelni, vagy ragasztani az ivhez, s arra jegezni az előfizetők. Azt; is jelenthetjük, hogy a szabadságharc szobra javára már külön adakozások is kezdődtek, s hogy ugy az adakozók mint előfizetők neveink közlését közelebb már meg fogjuk kezdeni.

* (Király ő felsége) és a fejedelmi gyermekek szombatán távoztak el Bécsbe. Vagy tíz nap múlva azonban ő felsége ismét visszatér, valószínűleg több főherceg kíséretében, a királyné látogatására.

* (A Mikó és Lónyay miniszterek lemondásáról) száryalt híreket a kormánylapok megcáfolják.

* (A honvédségelyző bizottmány által) f. évi martius 7-kéig segélyeztettek: 111 törzs- és főtiszt, 365 altiszt és közharcos, 128 özvegy, 4 árva, — összesen 609. Elutasítottak: 491-en. Tárgyaltatott, de hiányos okmányok kiegészítése végett a hatóságokhoz visszautasítottak 196 kérvény. Függetben tartatni, s a végjelentésbe pártolólág felvétetni rendeltetett 19 kérvény. Az eddig tárgyalt összes ügydarabok száma 1215.

* (A központi honvéd-bizottmány) mint tudva van, Mikár Zsigmondot a Vidacs-ügy folytán fölmenté a jegyzői tisztől. Mikár azonban ezt nem

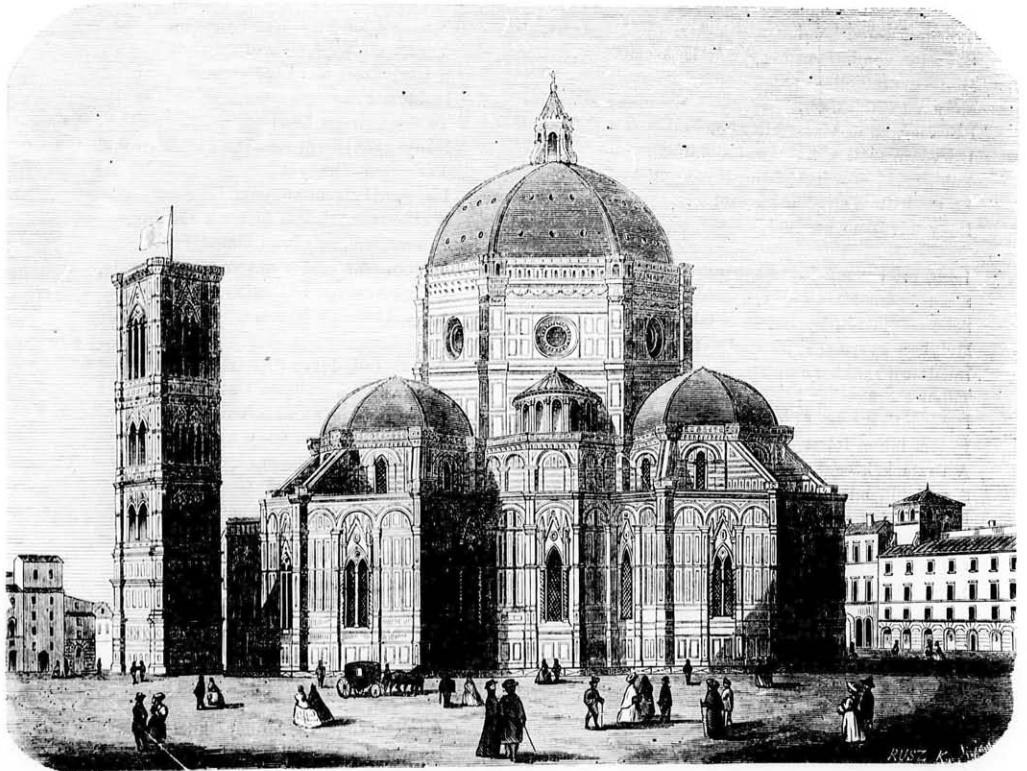
Negyedik évi folyam.

11. szám.

Március 12-én. 1868.

Olaszország egyik nevezetesebb épülete.

Olaszország építészeti remekben igen gazdag. Ezek egyike a flórenci székesegyház, melynek modora egyetlen a maga nemében. Építését 1298-
szerint egész a kupoláig el is készítették, de ennek kivételre senki se mert vállalkozni; míg végre Brunellesco azon merész — Arnolfo eredeti rajzát

A flórenci székesegyház.

ban Arnolfo del'Gambio kezdette s ez eltartott a 14-dik századig. Több mostor és művész halt el azon időköz alatt, kik az épületet az eredeti terv

felülmuló — nyole szögletű hengert építé, melyet most magas kupolájával felmeredni látunk. Ezen kupola magassága 380, maga a templom hossza

pedig 500 lábnyi. Ezen nagy mérv mellett is csak 4 pár oszlop tartja a boltozatot, a bolthajtás ívei tehát oly rendkívülmerész nagyságúak, hogy északi góth építészethez szokott szemünk méltán bámulattal méregetik a roppant íveket. Egyetlen hiánya kívül oly sugáran emelkedő kupolának, hogy belsője festményekkel van kitöltve, míg a falak egyszerű világosra meszelvék, s így az alsó rész könnyednek, míg a felső rész nehézkesnek s sokkal alacsonyabbnak tetszik.

A dom homlokzatának bal oldalán áll a pompás Campanille (harangtorony), mely négyszögletes alapon, több emeletet érve, 280 láb magasra

emelkedik, felül egyszerű karzattal záródva. Ablakjainak metszése gyönyörű, s színes márvánnyal párkányozva, mi a számos szobor alakkal is díszített építménynek igen eleven és tetszetős képet ad.

A dom külseje oly csinnal van berendezve, melyhez hasonló szerencsés ötletet ritkán talál építő mester. Az egész külső falazat kis színes márvány táblákból van összeállítva. Ilyformán majd ivezetek, majd ablakhoz hasonló táblázatokra osztva, ez osztályok és tagosítások által az épület egész külseje mintegy életet nyer.

—.—

Visszatérés a hazába.

— Béranger után. —

A hajó, melyre sorsomat bizám,
Beh lassan vágja az utat!
A tengerpart, hova úgy vágy a szívem,
Révet mi nehezen mutat!
Imádott Frankhonom,
Te édes, drága hon!
Százszor gondoltam, hogy már lát szemem,
Hogy gyors szellő ered,
Mely partjaidra vet,
Hova meghalni visszaérkezem.
De végre szólt a matróz; hallhatám:
Föld, föld! nézzétek, ime ott van, ott!
És elfeledtem minden bánatot . . .
Légy üdvöz oh hazám!

Igen, ott vannak Frankhon partjai,
S a roppant kikötő is ott,
Szomszédja rétség, hol az a lak áll,
Melyben gyermekkorom lefolyt.
Imádott Frankhonom,
Te édes drága hon!
Ismét látlak husz év után tehát;
Látom falum felett
A tiszta kék eget,
S a füstöt, mit kunyhónk kéménye ád.
Hány boldog emlék mosolyog reám!
Első szerelmem ottan született,
Ott várt anyám is mindig engemet . . .
Légy üdvöz oh hazám!

Ifjan távoztam még bülesómtül el,
Az állhatatlanság vágya vont
Túl, túl a messzi tengerig, hol a
Nap dúsabb ég felett ragyog.
Imádott Frankhonom,
Te édes, drága hon!
Van néked is, van termő meleged,
Hiszen te gazdagabb
Léssz minden év alatt:
Virág s gyümölcs ékítik téridet.
De én ott ifjuságom tavaszán

Szebb vidékekről szőttem álmokat,
S telednek pusztán szánalmam maradt.
Légy üdvöz oh hazám!

Környékezhett volna vig család.
S a sors kínsrői beszélt nekem,
Vérem pezsgett a távol ég alatt
S felgyújtott forró szerelem.
Imádott Frankhonom,
Te édes, drága hon!
Hány gyönyörűl mondtam le érted én!
Tavaszon elhagyott,
Im, gazdag sem vagyok,
S szerelemmel nem bízta a remény.
A szerelem, mit itten álmodám,
Mostan már csak majd emlékemben ég,
Óregkoromnak bágyadt napjaként.
Légy üdvöz oh hazám!

A sors vad, durva nép közé vetett,
Mely uralmát ruházta rám,
S megtudtam védni mindig partjait,
Győzvé az ellen nagy hadán.
Imádott Frankhonom,
Te édes, drága hon!
Jajszó nyögött akkor mezőiden,
S mig a diadalon
Felrezdült völgy, halom —
Népem jaját nem hallá senkisé.
S szólt árva szívem, — vágy rezgett szaván: —
Hőn térek vissza, bár szegény vagyok,
S reám más nem, — egy úsó vár csak ott . . .
Légy üdvöz oh hazám!

Az útazásnak vig lármája közt
Hajónk im kikötőhöz ér,
Siessünk partra gyorsan, — tömve van
Rémítón e hajófedél,
Imádott Frankhonom,
Te édes, drága hon!
Láthat hát újra, láthat gyermeked!

Végre megérkezém
S hálát istemnek én
A parton térdemen rebeghetek!
Öllelek oh szent föld, szent tartomány!

— Ég! ezt túlnéni képes nem vagyok,
Most már meghalhatok . . . meghalhatok . . .
Légy üdvöz oh hazám!

E. S.

A pannonhegyi zárda és katakombája.

Legkitünőbb történetírónktól, Horváth Mihálytól, hazánk ezen legnevezetesebb zárdája multjának tüzetes ösmertetését birjuk.

Sz. Mártonhegye, másként *Pannonhegye* vagy *Pannonhalma*, egyike hazánk legérdekesebb, emlékeztetőre legméltóbb helyeinek, — írja a tudós történész. — Már a római *Pannonia Valeriában* is járszott az némi szerepet; miután pedig elink e hazában megtelepedtek, e hely adván a keresztény vallás hirdetőinek első állandó lakást, nemzetünk történetére is nevezetes volt annak befolyása.

A római világbirodalom korában e hegy *Pannonia* hegyének neveztetett; csucsán egy imahely, hihetőleg Pán isten temploma állott, melytől a hegy már azon korban szentnek tartott a vidék lakóitól. Éjszaknyugati tövében, ott, hol most *Szent-Márton* mezőváros fekszik, torült el a *Sabaria Sicea* nevű római gyarmat, mely azonban részint a népvándorlások korában lefolyt viharok alatt, részint a honunkban dult tatároktól végkép elpusztítván, nevét is elvesztette. Itt született a negyedik század elején sz. *Márton*, a nagyhirű turoni püspök, ki már gyermek-korában, noha még pogány vallást, hajlandó lévén az újatosságra, gyakran látogatta a hegyen álló templomot. Nagy Károly korában a tartomány lakói a keresztény vallásra térítettvén, a hegyormon, hol előbb a pogány templom állott, sz. Márton tiszteletére keresztény kápolna építettett, melynek viszontagságai azonban ismeretlenek.

Őseink beköltözte után az országszerző *Árpád* 897-ben hadának egy részével a Dunán Buda mellett átkelvén, néhány nap mulva Pannonhegye táján ütött tábort; s miután a hegy tövében csörgedező Sabaria-forrásból szomját megnyihette, a tetőre lovagolt. A tenger tükre felett 720 lábnyi magasra emelkedő hegyen gyönyörű kilátás lepte meg az őszevért. Éjszaknyugat felé mintegy két mértföldnyire ott, hol ma *Győr* városa áll, a római Arabona maradványai mutatkoztak. Tul ezeken, nyugattól kelet felé, egész a Karpát-hegységig, roppant síkság terült el, mely tizenkét szomszéd vármegyére nyit kilátást; dél felé egy kies völgyből ama hegylánc emelkedik, mely a Balaton felé nyulván, a nagy terjedelmű *Bakony*-erdőt képezi. A tartomány szépségétől elbájolva me-

rengtek *Árpád* szemei a gazdag növényzetű rónaságon s ujabban lelkesedve az országalapítás nagy eszméjétől, sietett meghódítani a szép földet.

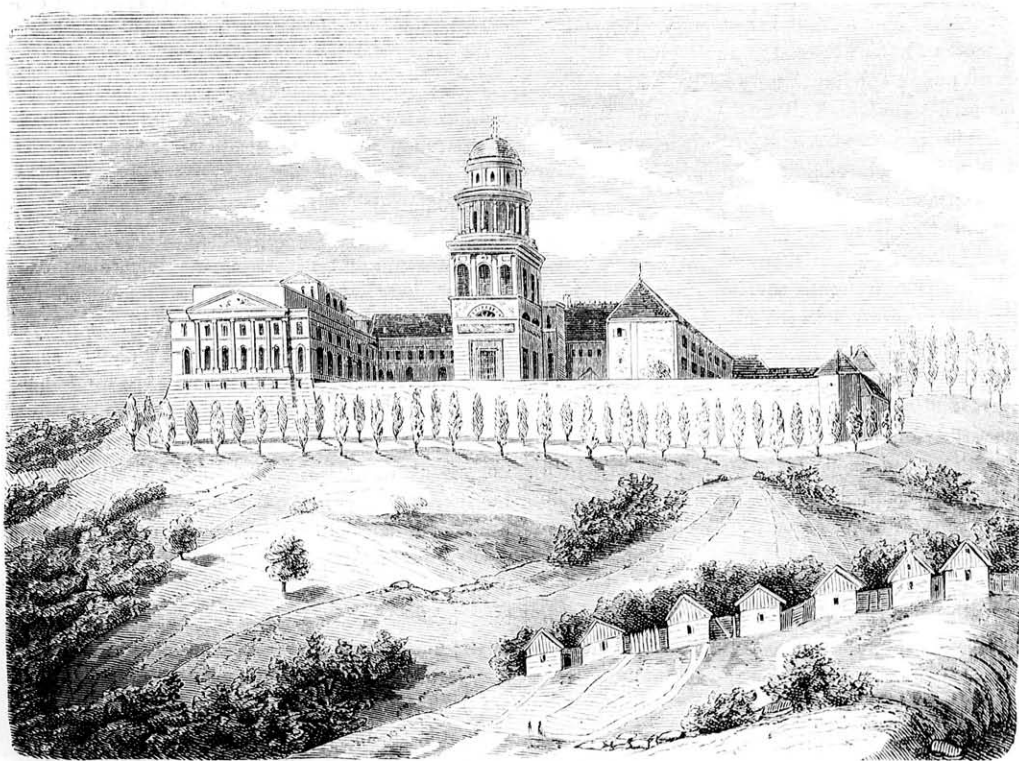
Még nagyobb fontosságot nyert e hegy egy századdal utóbb *Gejza* vezér alatt, ki a külföldön üzött kalandokban meggyöngült országának erősebb alapot vetendő, népét a keresztény vallásra téríteni szándékozott. Éppen ez időben történt, hogy azon sz. benedek-rendi szerzetesek, kik a Rómából hazatérő sz. Adalbert prágai püspököt honába kísérték, a csehektől üldöztetvén, Braunauf, hol pár évig laktak, elhagyták, s *Astricus* *Anastasius* apátjuk vezérlete alatt Magyarországon kerestek menedéket. *Gejza* a gondviselés újját híven működni annyi hittérítő megjelentében, őket szívesen befogadta, és számukra Pannonhegyén templomot és monostort kezdett építtetni, melyet azonban, mivel 997-ben megszűnt élni, fia, szent István hajtott végre. Ez volt az első szentegyház, melyről Krisztus keresztje a már magyar Pannonia gazdag téreire letündöklött, valamint-hogy ezen monostor szűk celláiból nyerte aztán a magyar anyaszentegyház is első főpásztorait. Késéget azonban nem szenved, hogy e helyen már a magyarok beköltözte előtt is állott egy templom, mely hihetőleg sz. Mártonnak, Pannonia keresztény lakosai védszentének tiszteletére volt szentelve; meggyőződhetik erről mindenki, ha a föl-tár alatt mind maig épségben álló földalatti kápolna (katakomba) építészeti alakját figyelemmel vizsgálja, s a fölötte álló templommal összehasonlitja; sőt vannak, kik *Inghoffer* után azt állítják, hogy e kápolna ugyanaz, melyet Nagy Károly sz. Márton tiszteletére, annak születése helyén, a meggyőződött s keresztény hitre térített vár-kúnok (avarok) számára emeltetett.

Gejza halála után az ifju *István* vezért veszélyes polgári s vallási háború fenyegette. *Koppán* (*Kupa*), a bevándorlott törzsök - fők egyikének ivadéka és somogyi főispán, megátalkodott pogány lévén, *István* ellen, ki a keresztény vallást népében nagy buzgalommal terjesztette, s ez okból a bevándorlott idegeneket is nemcsak vendégszeretőleg befogadta, hanem méltóságokkal s javakkal is gazdagon megajándékozta, számos párthiveivel fegyvert ragadt, eltökélve lévén a fő-

hatalmat magához ragadni s a pogány vallást helyreállítani. E háborúban, melynek szerencsés bevégezteért István vezér a lázadó Koppán megyéjének tizedét fogadalomképen szent Márton hegyének ígérte, s mely aztán valóban István s a keresztény felekezet teljes diadalával végződött, Astricus sz.-mártonhegyi apát oly hasznos szolgálatokat tőn Istvánnak, hogy ő 1001-ben, a templomot és monostort felépítvén, és Sebestyén esztergomi érsek által (ki szintén a mártonhegyi kolostorból emeltetett e méltóságra) felszenteltetvén, annak a somogy-megyői tizeden s Pozsony királyi

közvetlen csak a római széknök vettetésén alája, egyházában püspöki hatalommal ruházott fel. Időjártával kitünő politikai jogoknak is részesévé lőn a mártonhegyi főapát: az országgyűléseken a főrendek táblájánál közvetlen a püspökök után nyert ülést, s a nemes Füess szék főispánjává tétetvén, egyszersmind azon szép joggal is felruházott, miszerint az említett székben a főapát-ság iránt érdemeket szerzett férfiaknak összesen 18 nemesi telket (kuriát) adományozhat.

A sz. király halála után azonban e templom s monostor sem maradt ment a keresztény vallás és au-

A pannonhegyi zárdá.

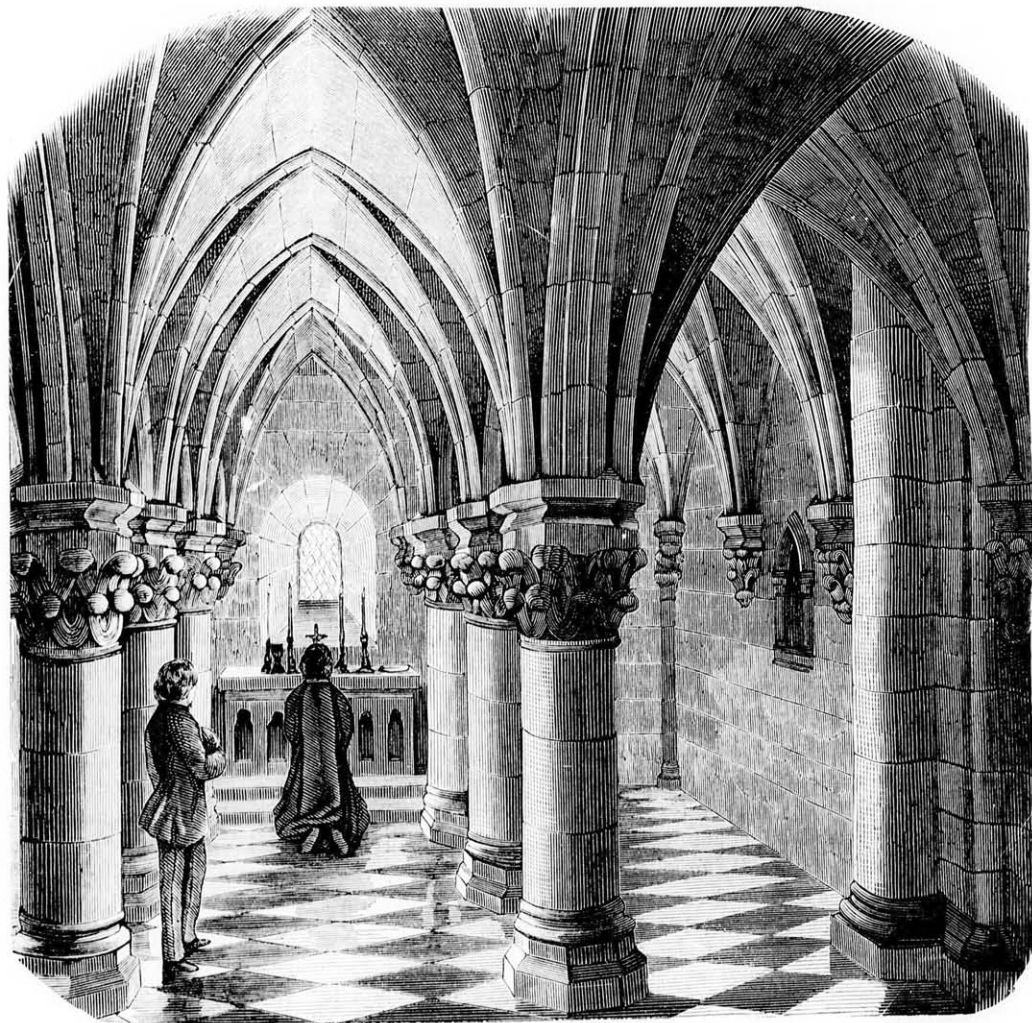
jövendelmei harmad részén felül 10 helységet adományozott, Astricust pedig, miután római követéségből hazatért, kalocsai püspökké nevezte. Neki, az első nagy apátnak s még nagyobb püspöknek köszönheti Sz.-Mártonhegye azon ritka szabadalmakat is, melyeket sz. Istvántól az 1001-ben kelt adománylevelben nyert, s miszerint e monostor mindazon előjogokkal felruházott, melyekkel a sz. Benedek szerzetének cassino-hegyi, magától a szerzet alapítójától épített híresebb monostora el volt látva. Különösen a sz.-mártonhegyi apát kivétellett nemesak minden püspök, hanem még az esztergomi érsek hatósága alól is, és

nak szolgálai ellen fellázadt Vathay dühétől, 1046-ban fölégettetett s elpusztított. Romban állott-e azután Sz.-Mártonhegye egész 1137-ig, vagy a Vathay lázadása után fölépítettvén, nemsokára ismét elpusztított, bizonytalan: annyi bizonyos, hogy Dávid apát azt ezen évben helyreállítván s magnagyobbítottván, Felician esztergomi érsek által II. Béla és számos püspök jelenlétében ünnepélyesen felszenteltette. Körülbelül egy század folytól ezután Szent-Mártonhegye fölött, midőn a templom a klastrommal együtt ismét tűzvész áldozatja lőn, s hamvaiból aztán a rendkívüli magassága Urias apát által emeltetett hajdani díszére. A tem-

plom ezután II. Endre király, Accontius pápai követ és számos egyházi s világi urak jelenlétében igen nagy ünnepélylyel avatattott be, de nem az e működést követelő győri, hanem az apáttól e végre meghívott nyitrai és váci püspökök által. E derék apát egyébiránt még azáltal is nevezetes Sz.-Mártonhegye történetében, hogy II. Endrét keresztjáratában Palaestinába követte; utóbb III.

délmezte, hogy a vad nép végre is siker nélkül kénytelenített elvonulni a hegy alól.

A tatárpusztítás alatt eléggé kitünvén, mily nagy védelmet nyújtanak a magasb hegyvárak az országnak, Szent-Mártonhegye is újabban megerősítettet, több őrséget s állandó várnagyot nyert, ki aztán vitézeivel együtt az apátság jövedelmeiből kapta díját. Azonban *Nagy Lajosnak* az apát-

A pannonhegyi zárdakatakombája.

Ince pápa által közönséges egyházi gyűlésbe Rómába hivatott; IV-ik Bélát, midőn a mohi téren elvesztett ütközet után Bécsből az alsóbb vidékekre mindenütt megfosztva futamodott, 800 gira ezüsttel segítelyozte; a következő évben végre, midőn a szilaj tatár csordák a befagyott Dunán átkelvén, Pannónia téreit is elhoritották, Sz.-Mártonhegyét dühös rohanásaik ellen oly hősileg vé-

ságra nézve áldásdús kormányja után e hármas hegy fölött is sokáig mostoha idők folytak le. Az apátság jövedelmei jobbára a vár megerősítésére s örök tartására fordittatván, hol az előtt a szerzetesek szabályos száma 40 volt, csak annyian hagyattak meg, mennyi az isteni szolgálat elvégzésére s az országos levéltár kezelésére elkerülhetlenül szükséges vala. E fölött a szerzet apátokat

maga ritkán választhatván, többnyire más egyházi, sőt gyakran világi férfiak Kormányára is bízott. Mennyire elhanyagoltatott pedig az ily kormányzóktól az apátság, eléggé bizonyítja az is, hogy midőn *Piber Benedek*, budai várparancsnok, ki az apátságot is kormányozta, 1483-ban meghalt, ez oly rossz karban volt, hogy *Mátyás* király kénytelen lőn saját költségén kijavíttatni a roskadásnak indult templomot és monostort.

A mohácsi veszedelem után Sz.-Mártonhegye is többször megsínylette a török pusztító vadságát. Már 1529-ben elfoglaltatott s feldúlott a Bécs ostromára vonuló töröktől; annak kitakarodta után négy évig Szapolyay János király birtokában maradt. *Tolnay Máté*, ki X. Leo pápa 1514-ben kelt bullájának erejénél fogva az apátok sorában első viselte a főapát címét, azt 1533-ban Bakics Pál segedelmével ismét visszafoglalta ugyan, de miután ezental majdnem egyedül csak vár gyanánt tekintetett, s a királyoktól kinevezett kormányzók alatt jövedelmei védelemre fordítottak, a monostor csaknem félszázadig lakatlan maradt. *Fehérkövy István* esztergomi érsek s királyi helytartó kormányzósága alatt a templom s monostor az őrség gondatlansága miatt két ízben is tüzvész áldozatja lett. 1592-ben Fehérkövy a főapátságot rokonának, *Eöcheni Baranyai* Pálnak adta által, ki azt némileg megerősítvén, 1594-ben midőn Szinán vezér Gyórt megszállotta, mind halálig védelmezni szándékozott, de a gyáva Zádori János kapitánytól s őrségétől elhagyatván, futásal kénytelenített megmenteni életét. Baranyay ekként mindenétől megfosztva, a királyi táborba ment, s két évvel később a keresztosi ütközetben hősi halállal halt meg hazájának védelmében.

Baranyay halála után *Kutaszy János* eszt. érsek s kir. helytartó nevezetett ki a főapátság kormányzójának, ki azonban annak csak pusztá címét viselte; mert úmbar *Pálffy* Miklós Szent-Mártonhegyét 1597-ben a töröktől visszavette, mivel azonban e vár azontul véghelylyé lett, a főapátság jövedelmei egészen a védelemre fordítottak, s jószágainak igazgatása is a győri várkapitányra bízott. Miután a szerzetesek e háborús időkben szétfutottak, a konvent már Fehérkövy alatt végkép megszűnt, s csak 1639-ben állította azt helyre *Pálffy* Mátyás, elébb Ausztriában a ciszterci szerzet sz. keresztii monostorának pörjele, kit e feltétel alatt nevezett ki III. Ferdinánd főapáttá. Mily állapotban vette át e munkás férfit az épületeket, bizonytalan; 1652-ben azonban a tüzvész egy várór gondatlansága miatt kitérvén, a várat a templommal és klostrommal együtt el-

hamvasztá. Alig emeltetett fel aztán pár év mulva elpusztultságából az ősmonostor, 1683-ban a hadait Bécs ostromára vezető Karamusztafa nagyvezír azt ismét fölégette. Rumer Márton sz. Lambert monostorából, Stajerben, főapáttá választatván, az épületeket 1690-ig ismét helyreállította, mely időtől fogva ment maradt sz. Mártonhegye a tüzvészről.

Rumer utóda Karner Egyed főapát 1700 táján a templom főajtáját s az ősrégi katakombát márvány oszlopokkal diszítvén fel, eltökélte magát, hogy az addig szűk négyszöget képező klostrom s a templom körül hét nagyszzerű szárnyat épített, s azok mindegyikét egy-egy toronnyal látta el; de alig kezdett a nagy munkához, midőn H. Rákóczy Ferenc alatt szándéka meghiusult. Ezután Karner maga is nem sokára meghalt. Utóda Göntz Coelestin, a hetven éves aggastyán, a belzavarok lecsillapodta után a monostorhoz közel délkeletnek fekvő dombon a szerzet tagjainak számára sirboltot, s fölébe egy szép templomot épített.

Göntzöt a főpáti székben a lelki- és testileg egyaránt rendkívüli erővel megáldott Sajghó Benedek váltotta fel, ki 1722-ben 31 éves korában emeltetvén e méltóságra, az építést azonnal megkezdte. Eltérvén a Karner-készített tervtől, s meghagyván ama négyszög épületet, melyet némelyek még sz. István, mások nagyobb valószínűséggel I. Mátyás király építményének tartanak, annak északi, keleti s déli részeit új szárnyakat építtetett, melyek mind maig fennállanak; a templomot pedig, melyet az 1763-ki földrengés igen meggyöngyített, vasrudakkal s pántokkal annyira megerősítette, miszerint az aztán az 1810-ki még nagyobb földrengést is csakély sérelemmel kiállotta. Ezen fáradszatos főpátjának számos egyéb javításokat s előnyöket is köszönhet Szent-Mártonhegye. Ő szerzette vissza az 1723-ki pozsonyi országgyűlésen a konventnek hiteles helyi jogát, melyet az 1590 óta gyakorlati megszűnt volt; ő szerzetében tudományoszeretetet s buzgalmat is igyekezett ébreszteni az által, hogy a növendékeket s fiatalabb tagokat részint Rómába, részint a saltzburgi és nagyszombati akkor híres egyetemekbe küldötte, hogy maguknak, kivált a hittudományokban, alapos ismereteket szerezenek. A monostor jószágaiiban ő számos templomot építtetett, s a szerzetnek a zavargó időkben elvesztett számos jószágát visszaszerezte.

Miután a derék Sajghó 1768-ban, életének 77-ik évében élni megszűnt, utóda Medgyesi Somogyi Dániel még ugyanazon esztendőben enged-

met nyert a kormánytól, a templomot és klastromot nagyszerűbb stylben alapjaiból ujan építeni, s e célra évenként 12 ezer forintot fordítani. Már a terv-rajzok is elkészítettettek s jóváhagyattak a kir. udv. kincstártól; ezek szerint a tér nagyobbiból végett a hegytetőt néhány ölnyire le kell vana hordani; a templom más fekvést nyeregett, s csak a földalatti kápolna, a magyar kereszténység ezen legrégebb emléke, maradt volna meg a maga helyén. Az építés azonban mind későbbre halasztatván, végre egészen elmaradt: oleinte, mivel félni lehetett, hogy II. József egyebek közt ezen konventnek sem kegyelmez, utóbb, mivel a szerzet Magyarországnban 1786-ban valóban eltörültetett, jószágai a vallási alapítványokhoz kapcsolattak, s az épület egy ideig a kincstári tiszteknek szolgált lakhelyül.

Ferenc király 1802-ben az ország rendinek közbenjártára s József nádor és Somogyi János alkancellár eszközésére sz. Benedek szerzetét is helyreállította s minden elébbi javaiba s jogaiba visszahelyezte, de oly feltétel alatt, hogy 10 latin iskolát, névszerint a pozsonyit, győrit, sopronyit, köszegit, komáromit, nagyszombatit, esztergamit, pápait, főhérvárit és pécsit igazgatókkal és tanítókkal ellássa. A két utóbb említett gymnasiumot később a ciszterci szerzet vette által, s helyettük a főapátság a győri és pozsonyi akademiában a bölcsészeti tanodákat vállalta magára. A szerzetnek hazánkban ezen új rendeltetése arra ösztönözte Novák Chrysostomust, a szerzet helyreállítása-kor kinevezett főapátot, hogy az eszközökről is kellőleg gondoskodjék, melyek a szerzet tagjait nevelő s tanító új kötelességüknek megfelelni segítendik. Neki köszönheti a szerzet nagy részben több mint 60,000 kötetből álló könyvtárát, pénz- s más becses gyűjteményeit. Ő vetette meg alapjait a monostor azon északnyugati szárnyának, mely a könyvtárt képezi, valamint azon erős karzattal ellátott toronynak is, mely a kilencedfél század viszontagságai alatt meggyöngült templomnak szintugy támaszául, mint ékességére szolgál.

Mindezek végrehajtásának dicsősége azonban Kovács Tamást illeti, ki 1829-ben választatott főapáttá. Az említett új szárnynak, mely szép stylben s jó izléssel készült, fő részét a pompás terem foglalja el, melyben a könyvgyűjtemény díszesen van felállítva. E terem főajtájával szemközt a

folyosón egy római sirkő áll befalazva, mely a Sz. Márton mezővárostól negyed órányira fekvő Ravazd helységben, a szerzet helyreállításakor még fen volt romokból vitetett fel az építésre felhasznált más kövekkel együtt. Ezen omladék sz. Villibald ösrégi temploma volt, melyről IV-ik Béla király is emlékezik egy oklevelében.

A nagyszerű karzatos torony alapjától a keresztig 138, a Duna színétől 576 lábnyi magasra emelkedik. Karzatáról a felmenők fáradalmát gyönyörű kilátás jutalmazza, melynél a dűsnővényzetű Pannónföld fogalma szemléletté válik. Keletéjszakon a kies erdőtől övezett szőlőlugások terülnek el, melyek Győrvármegyének Pusztá nevű járását a sokoróalji kerülettel elválasztják. A láthatár éjszaki részén festőileg emelkednek a gazdag rónaságon Győr város tornyai; a kékeszöld ligetek közt kanyargó Rába s Duna hullámai csillámlanak váltva az itt s amott felnyuló helységtornyok keresztjeivel. Délnyugat táján a Bakony erdős hegyei, melyek közt a borág-koszoruzta arany nedvű Somiyó csúcsa is látható, szegik be a láthatárt.

A templom díszes homlokzatán a főajtó fölött ama 30 láb hosszú öntött érclap vonja magára a szemet, mely a monostor alapítását ábrázolja. Középen áll a Religio jelképe féldombor műben. Jobbján az alapító sz. István látható, ki az esztergomi érsektől és több egyházi s világi férfitől környezve nyújtja át Astricnak és szerzetes társainak az alapítvány-oklevelet, melyen e szó olvasható: Praedicate 1001. A baloldalon I. Ferenc király ábrázoltatik, midőn József főherceg nádor, Kolonics László kalocsai érsek és Somogyi József alkancellár kíséretében Novák főapátnak a helyreállító oklevelet adja által e felirattal: Docete 1802. Az utójára említett féldombor művű alakok mind jól talált arcképek.

A monostor legrégább s édekesebb kincsei közé tartozik sz. István palástjának mása selyemből, melyen az ábrázolatok festve vannak; és sz. István alapító oklevele.

Megtekintésre méltó még egyebek közt a kies kert, mely a hegy lejtőjén terül el. Kigyózó ösvények, árnyas lugások s facsoportok hűsében vezetik a vándort a pázsit-ágyakban gazdagon tenyésző virágcsoportokhoz, hol, mint nyáron a rózsabokrok, ugy ősszel különösen a nagyszerű dáliakör lep meg a látogatót.

Az estharang.

Két zárdaszűz estimára
 Harangoz a toronyban,
 A távolba néz az ifjabb,
 Az öreg áll nyugodtan.

Kürthang száll a völgyön végig,
 Száll és elhal; — emez rég
 Felkötötte a köteleit,
 Az ifjabb mind figyel még.

Az 1831-diki kholera-mozgalom Pesten.

— Irta: id. Szalay József. —

(Vége.)

Ekkor vezette nagy porban gr. Keglevich Gábor ő excellja a zsidó-piacon lecsendesített igen nagy csoportot a theatrum mellé. Először b. Mednyánszky az Elefánt nevű ház sarkáról nagy hanggal kérdezte tőlük: mit akarnak? Erre egy derék, bátor, vaskos természetű ifju elő ugrott, s a többit

hogy holnap nekünk minden rövidségünk elháríttassék, mert meg lehetne azt itt nekünk ígérni, azonban oda kinn vagy kontumaciára vonattathatnánk, vagy elfogathatnánk, eziránt is hát kívánjuk a biztosítékot.

Gr. Keglevich Gábor is kezdett beszélni, de

„Befordultam a konyhára.“ (Munkácsy Mihálytól. Szövege a „Vegyes“ közt.)

kérő szavakkal elhallgattatván, ezt mondta: „Mi azt akarjuk 1-ször: hogy a felkészült katonaság ebben a pillanatban parancsoltassék vissza; 2-or: a hidon és vámokon való járás szabadíttassék fel; 3-or: a kontumácia egész Magyarországon töröltessék el, mert kolera nincs, a kol ra *howszfutt-ság*.“ Erre Mednyánszky azt felelvén, hogy meglesz, válaszul nyerte, hogy azt ígérni nem elég, hanem mindjárt tüstént tétessenek meg a rendelkezések, bocsáttassanak szét az országba stafeták,

többé nem sokat hallgattak, hanem egy része minduntalan kiabálta „a hídra!“ a másik pedig azt hogy: „ne menj a hídra, mert oda rekesztenek be, mint a kalitkába.“ Ekkor érkezett meg a vármegye küldöttségének több tagja, s azok között viceispán Dubraviczky, a kit mihelyt megláttak, többé sem b. Mednyánszkyra, sem gr. Keglevichre nem hallgattak, hanem szüntelen azt kiabálták, hogy „itt a viceispán, halljuk Dubraviczkyt!“ ki is az utca közepire kiállván, elkezdett hozzájuk ilyen

formán szólani: „Ne búsuljanak az urak, meglesz minden kívánságuk, a nemes megye küldöttsége ö hercegségénél (a nádornál) már megtett minden lépéseket.“ Erre azt kérdezték: mikor lesz hát? Felelet: holnap reggelig várjanak. Irtóztató nagy lármával: „nem várunk, nekünk mindjárt kell, tudjuk mért váratnak holnap reggelig; azért, hogy addig a katonaság beérkezék és minket elfogatnak.“

Innen gr. Keglevich Gábor, b. Mednyánszky és Dubraviczky bevezették őket a theatrum-piacra, a hol ismét több rendbeli beszédet tartottak hozzájuk.

Ekkor már 1 óra lévén, én elhagytam őket s mintegy 3 fertályig mit csináltak s hol jártak légyen, nem tudom, hanem már három fertálykor kettőre, a midőn a hid felé mentem, ismét csoportoztak, s egy, a színházból, vagy a mint némelyek mondják, egy hajóról szerzett zászló alatt követeltek a hid felnyitását, s kevés idő vártatva egy szakadék csapat hozta kézen fogva b. Splényi generális adjutánsát, Rabel főhadnagyot egyenesen a hid felé, s ezzel az a csapat be és keresztül ment a hidon s ezen szempillantattól fogva a hidon járás szabad volt; de a lármázó sokaság, melynek most már nagyobb része nem látszott deákságnak, nem ment többé a hidra, hanem a hidra menet jobbra eső pesti vámháznak esett. A balfelől való rész iránt délelőtt is kedvezései volt, mert ott Vogler korcsmárosnak bezárt vasajtaján délelőtt ezt „ne bántsd“ délután pedig már „ne bántsd a magyart“ krétával fel írva látták.*) A jobb oldalon levő vámházat kívül-beől, sem ércnek, sem fának, sem kőnek, sem rozsólisos depositóriumának nem kedvezvén, bámulásra méltó módon elpusztították. Az azon részén volt csengetyűre egy felmászáván, azt több részre törte. Az épület köveit annyira kiszedték, hogy azt a lerogyástól lehetett félteni. Ezzel bajlódhattak negyedfél óráig, a midőn a már csaknem mindenféle emberből összegyűlt nagy sokaság ráment a váci utcán keresztül a városházára, kövekkel a piac felől való ablakait és a lámpásokat összezúzták. Innen a franciskánus templom felé útjokban néhol ablakokat, mindenütt a lámpásokat összezúzóván, mentek az ország bírāja, gr. Cziráky házához, onnek az ablakait összezúzták, n. gy köveket felhajigáltak, (szerencse, hogy a belső ablaktáblák be voltak téve,) lámpásokat tördeltek. Már ekkor a csoport több helyen kegyetlenkedett, mert a hatvani kapun kívül is tetők apróbb károkat. Egy csapat a kereszt-utcán

ment, itt a kaszárnyára ütöttek, a strázsát elszalasztották, a katonák beszaladtak s a kaput bezárták; sőt némelyek úgy beszélék, hogy a kapun betörvén, a kaszárnyát hirtelen elfoglalták s a katonák ijedőkben az ablakokon ugráltak ki.

Az ország-úton végig több zászló alatt a szénapiacnak tartottak, útjokban több korcsmában ettek ittak, a hol pedig szívesen nem fogadtattak, mindent összetörtek; így bementek a „két pisztolyba.“ A korcsmáros nem ajánlván nekik szíves szolgálátát, megölni akarták, s ha a felesége el nem rejtette volna, meg is ölik; embereit meg- és széjjel verték, a kávé-traktért és korcsma-házat gyászos állapotba tettek. Az ágyi ruhákat eltépték, vagy elrablották az ezüstöt és minden készületet, a mi volt, elvitték. Leirhatatlan pusztítást vittek végbe. A mi csak volt a házakban, mindent száz, meg ezer apró darabokra zúztak, a biliárdnak a legkisebb szögét is a lehető kis részekre törték, a posztójából a zászlókra zöld színt ragasztottak, az ablaknak még a vasait is kifeszegették; a fa-készületeknek még csak hirmondóját sem hagyták. A pincéből maguk fertály és félakónként hordták fel a bort, aztán a hordók fenekéit bevették, a bort elfolyatták és jó fejell, mikor mindent feldulak, mentek a „két oroszlánhoz.“ Itt a korcsmáros tanulván a „pisztoly“ példáján, maga is, de némely hirtelen összeszedet ivó emberekkel eleikbe ment, kik által őket kérte, hogy ne bántsák, mindenét odaadja. Ugy is lett, a tárva volt ajtón bementek, ennivalóját megették, mintegy 8 akó borát és 2 akónyi sörét megitták. Innen a soroksári utcán nagy pusztítással kimentek a vámházhoz, az egészségre ügyelő kordonális biztosokat, vámosokat, katonaságot szétverték, minden készületeiket összezúzták, azután a kontumáciális helyen hasonlóan a sátorokat és minden készületeket elpusztítván, a katonaságot elvervén, a kontumacián levőket olereszöttek. Innen az állói vámházhoz mentek, itt is sokáig pusztítottak, a midőn már mintegy 7 óraker felsőbb helyről érkezett rendelés következtében Vernhardt generális két ágyúval és három kompánia gyalogsággal őket ott meglepte, s kívülről bekerítvén, hajtotta a város felé. A katonaság tüzelni kezdett s szaladás közben hármat csakhamar agyonlőttek, sokat pedig halálosan megsebesítettek, — mig végre őket bekerítvén, mint foglyokat befelé hozták. Mivel az öldöklő lövöldözés az állói utnak nagyobb részin folyvást tartott volna, ekkor jóllehet a városon hevenyében ki volt 7-edfél óraker publikálva, hogy senki 8 óraker kinn ne járjon, mert lövöldözések fognak történni, mégis a kecskeméti ka-

*) De azért a borát kiitták, s ettől dühödtek is neki.

punál a Szakáll-házig tömérdek mind a két nemű néző állt, s a midőn a katonaság a foglyokkal ide érkezett, nagy zenebonás láрма esett, „Éljőneket“ kiabáltak a szabadságra; a katonaságra — (mint némelyek mondják, mások pedig tagadják) — sűrűen köveket dobáltak; a foglyok pedig már majd kiszabadították magukat, a midőn a generális megállítván a katonaságot, a nélkül, hogy a népet figyelmetessé tette volna, a szétszaladó népre sűrűen puskáztatott. Ismét valami négyet agyonlöttek, soka! pedig halálosan megsebesítettek, még pedig olyanokat is, a kik sem bámulsért és ujságvivásért álltak és voltak ott, sem zenebonások nem valának, hanem ott körüllevő lakhelyeik bezárt kapuin be, sem a tóduló nép miatt vissza, de sehova nem mehettek és ugyszólván a történetről nem is álmodoztak, a hirdetést pedig, mely sokaknak állítása szerint e tájon nem is történt, nem hallották. Megjegyzést érdemel volt-főhadnagy, most Pesten lakozott, vagyonos szülcéltől származott, s a gazdag Vurmnak veje, Rottenbiller N., a ki a szénapiácra a kút mellé vonta magát és ott, a mint mondják, két golyóval lötetett agyon kegyetlenül. — A Rottenbiller-ház hausknechtje, ugy mondatott, a Rottenbiller-ház kapujában lötetett agyon. A golyók a házak ablakain be, és a sza-

badba szerteszójjel füttyöltek s ilyen a Szakáll-ház ablakán betört kóborló golyó egy leányt a szobában ölt meg. A muzeum mellett a generális az ágyúkat is ellövette, mondják golyók nélkül, de minelutána a Reiner-házban lakó B. urtól azt hal-lottam, hogy azon háznak későbbben kinyitott kapuján a rémült nép a sok sebesülteket behordván, azok között pagnetszurások s golyólövéseken kívül olyanok is voltak, kiknek vagy a kezét, vagy az egész fellábát csak a bőr tartotta: csaknem lehetetlen, hogy az ágyu ne kartácsra lett légyen töltve, mert lábat a combnál puska el nem szakaszt.

A meglövetteknek névszerint való jegyzéke még nincs tudva. Annyit tudunk, hogy Rottenbilleren kívül a Rochus-ispotályba a temetésre el készítve nyolcan, halál révén pedig mintegy 17-en, ezek között bizonyos Bengl nevű H.-M.-Vásárhelyről való 1-ső grammatikát tanuló ártatlan gyermek, — de több gyermek is van a lager-ispotályban és universitásában. Igy hát a betegeknek, de a megöletteknek száma is tudva nincs, mert 18-kán délután is hármát, vagy némelyek szerint többeket vittek kórházakba, kiket holtan a sorompókon kívül levő kukoricákban elmaszva találtak. — (Julius 19-dikén 1831-ben a halottak száma 16.)

Komáromi napok 1849-ben.

(Folytatás.)

A komáromi várórség, vagyis a megtámadott haza, az 1848-diki törvények, az 1849-dik aprilis 14-diki függetlenségi határozat s a királytalan kormány legutolsó védőinek helyzete, az eddiginél még komorabbá vált, melyet eléggé jelez a szeptember 17-diki várkormányi parancs egy része, mely azt mondja:

„A gránátos osztály egy alantos főtisztet, egy tizedest és csinosan öltözött 6 gránátost kirendeljen, kik holnap délelőtti 10 óra előtt a hadi foglyokat a pozsonyi kapu át kikiséréndik Ujfalura; de a tiszt ur előbb nálam jelentse magát s egyszermind a parancsokat is nekem bemutassa.“

De még inkább mondhatni megdöbbenőleg világitja meg a helyzetet ugyane napról szóló hadseregi parancs első pontja, melynek tartalma következő:

„A szenvedő haza legfontosabb pillanatait éli most, midőn úgy a végfordulat-ponton áll, s e nemzet méltán követelheti minden harcosától,

hogy minden erejét felhasználja azon ügy védelmére, melynek szentsége által arra felhivatott. S tapasztaltatott mégis, miként több tiszt ur e szigorú köteleességet szem elől téveszti, betegeknek jelentik magukat, hogy a szolgálatot kikerüljék s a kávé- s koresmaházakban egész kényelemmel tivornyázhassanak. E végből a haditanács határozata nyomán célszerű intézkedés tétetett arra, hogy az említett közhelyek többször megvizsgáltassanak s ha találkoznék oly lolkiismeretlen tiszt, ki hazáját esalva, fentebbi esetben részes lenne, az tisztségétől rögtön minden mellékes tekintet nélkül megfosztatik s a vár körvonalából kiltatik.“

A végveszély szerencsétlen csillagzatakint tünt fel szeptember 18-ról a várkormányi parancs ama része is:

„Ezentul minden nap reggeli 5 órakor és esteli fél nyolckor a vár-tüzérség az ó-vári várfokról egy vak ágyulövést adand ébresztүүл s takarodóul; ezen jelekre a táborokban s külművekben álló seregek fegyverbe lépnek és fél óráig az alatt

maradnak, mi után, ha semmi különös elő nem fordul, a hadsereg ismét sátraiba vonulhat.

Nem különben a szeptember 19-ről kelt hadseregi parancs, a helyzet ziláltságát, a nem soká késő végesapás közelségét elég megrendítőleg tudatja :

„Előfordult tegnap az eset, hogy az előőrsök 4 ellenséges tisztet, kik itt fogva tartott bajtársaik elbocsátását kérni jöttek, bekötetlen szemekkel, a Kossuth-vonalon a városba jöni engedék; ezen szolgálat elleni eljárás, mind az ezt megengedő előőrsi parancsnoknak, mind pedig a velük együtt jött tulajdon törzstiszteinknek szigoruan roszaltatik. Megjegyezvén, hogy ily szolgálati hanyagságért s illetőleg engedményezésért, a még netalán előforduló esetben, az illető minden tekintet nélkül, hadi törvényszék elibe fog állíttatni.“

Kostyán János, menekült őrmester a 99-dik zászlóaljhoz osztatott be.

Hasonlag e napon kelt várkormányi parancs is a gyászosan múltó idők tanuja, mely így szól:

„A tegnap parancsolt reggeli és esteli ágyutövest illetőleg, utólagosan rendeltetik : miszerint minden a táborban, küvonalokon és szolgálatban álló főtisztek rendben, azaz illető helyeiken a legénységgel kiálljanak, a jelen nem levők pedig megbüntetésenek.“

„A várteremben ma délután 5 órakor tartandó haditanácsba a felügyelőkn kívül minden törzstiszt meghívatik.“

A szeptember 20-iki várkormányi parancs Banyá János alezredest, a vele érkezett Paletta századost és Thaler főhadnagyot segédeivel együtt a külső rendőrséghez rendeli; Csikász János 13-ik honvédszászlóalji századost a katonai rendőrséghez osztja.

Naponkint érkeztek részint polgári, részint hadi menekültek.

Nagy események — jók, roszak — nem történnek nagy rázkódások nélkül.

A várfeladás mindinkább határozottá lett.

A haditanács, végzései szenvedélyes bírálat tárgyai lettek.

Igen természetes dolog volt is ez.

Ki ne érdeklődött volna a hamleti „lenni és nem lenni“ nagy kérdések felett!

De minthogy a dologba mélyebben be nem avatottak sokszor nyilatkozataikkal inkább kárt, mint hasznot mivelnek : helyén látta a fővezér, nagy veres betűkkel nyomatott „Rendelet“-et — mi még eddig nem történt — kiadni, mely következőt tartalmazott :

„Tapasztaltam, hogy a haditanács végzései nyilvános helyeken, mint közbeszéd tárgya, egyesek által taglalgatva, bíráltatnak; — — a haditanács végzéseit, mint a legfőbb hatalom akaratának kifolyását, szent s megváltozhatatlannak tartván, senkit jogositva nem akarok tudni arra, hogy a felett jóváhagyását vagy roszalását kimondja; — — rendelem ennél fogva, hogy ezek bíráltatásától, roszalásától, vagy izgatásokra leendő felhasználásától mindenki óvakodjék, mert ünnepélyesen s komolyan kimondom most s mindenkorra, hogy legyen az polgári vagy katonai egyéniség, különbség nélkül, ilyenmü vétékért hadi törvényszék elébe állíttatom s minden kegyelem nélkül elítéltetem. *Klapka, tábornok.*“

A szenvedélyes zajgások e rendeletre kissé csillapultak. Azok ütöttek legnagyobb zajt sokszor, kik kevésbé voltak a legbátrabb hősök közül valók.

„Minthogy az ellenség az újabb egyezkedési pontokat el nem fogadta s így lehetőleg, mielőbb megtámadás várható — azt mondja szeptember 21-kén a hadseregi parancs — ezen s részint azon okból is, nehogy egyes, önmagukról megfélemlítőzöknök, a kávé- és legaljasabb bordélyházakban, tivornya közben felhordott hazug mendemondáik s hirkoholásaik által az egész tisztikar becsületének szenvedni kelljen: ennek folytán szigoruan rendelem, hogy minden tiszt ur, kivéve a betegeket, kinek hadtestülete tábori szolgálatban van, városi szállását minden késcdelem nélkül oda hagyva, illető testületéhez csatlakozzék; dolgai végett is csak ugy engedtetvén meg a városba jönnie, ha illető parancsnokától elbocsátó jeggyel el van látva.

Ellenkező esetben, minden olyan, ki a parancs értelmében engedelem nélkül a városban kaptatik, rögtön minden tekintet nélkül haditörvényszék elé állíttatik.“

(Vége köv.)

Hamary Dániel.

Egy hét története.

— Március 9. —

(VK.) A tavasz üdvözlő himnuszát kétségtelven szívesen el fogja engedni olvasónk. Hallhatta

úgy is ologet, mert hisz a márciusi sugarak nem csak ibolyákat fakasztanak, hanem egyszerűen

mindig létre hoznak egy esomó csengő-bongó tavaszi dalt és virághimben ágaskodó tárcacikket is. Pedig mily fölösleges mindez, midőn az ablakon bemosolygó verőfény s a röpke, suttogó, onyhe fuvalmak mindenkinék a legvidámban, legékeesebben mondják el, hogy itt a

„Népszerű király, ki — merre csak halad —
Palotát és kunyhót mind meglátogat.“

Hanem ez a népszerű király jobban kedvez a falunak, mint Pestnek. Amott ibolyát és gyöngyvirágot szór a leveletlen bokrok aljába, míg nálunk csak azokat az idomtalan óriási fagombákat idézi elő a kövezeten, melyek a vásárt jelentik. József napja még egy hét távolában fekszik, s az utcák már is népesednek a jó falusiakkal, kik adni vagy venni jöttek. A szokottnál háládatosabb nézők bámulják a színpad tragédiáit, és szörnyűködnek Cassanova asszony vadállatai fölött. Egészséges arcok — melyeket a farsang heve nem bágyasztott el — ülnek körül a vendéglő fehér asztalait, s a kávéházakban egy-egy megpendülő tarajos sarkantyú jelenti: menyire távol áll még attól a vidék, hogy leboruljon a polgárisultság újjelvénye — a frakk előtt. Mindenütt kedves falusiakkal találkozunk, kivéve a — hangverseny-termeket. A „szonáták“, „andantek“ és „rondinák“ nem bírnak vonzerővel rájok, kik a törül metszett népdal keresetlen hangjaihoz szoktak, s a cigány hegedűje mellett öntik ki legszívesebben sirva-vigadó kedvüket.

Valami sok eredetiséget nem is igen találhatnánk mostani hangversenyeinkben, melyeknek egyik hőse közelébb Hippolyte úr volt.

Hippolyte úr a főváros egyik nevezetessége, habár a lapok nem igen emlegetik. Nincs is neki se reclame-ra, se hirdetésre szüksége, sőt még vezetőké-névre sincs. Csak kereszt-névét használja, mint a királyok és pápák. Érzí, hogy valódi uralkodó, kivált farsangon át, s a mi a legérdekesebb, az emberiség szebb fele: a nők fölött uralkodik, kik mindig opedve várják jöttét, s várják gyakran lebontott hajjal, mint hajdan a vétkező asszonyok a bünboesájt püspököt, és sokszor vágyva és izgatottan sohajtanak föl: „ah, csak már jöjjön Hippolyte!“

Hiába, ő Pestnek legelső — *fodrásza*. De Hippolyte úr becsvágát nem elégti ki a fiirtöző vas; neki nem elég a földi nők bámulata, ő az égből is meg akar hódítani egyet, a — műzsát. Jacques Jazmin — a francia népköltő fodrász — babérai nem hagyják nyugodni. Tehát ő is frizíroz és — énekel. S nem csak otthon énekel, hanem hébe-

lőba a közönség előtt is. Nem régiben egy budai műverseny programján tündökölteté nevét, most pedig a „deák-segélyző“ egylet csinos kis koncertjében énekelte Dinorah „romancát.“

Egy fiatal grófnő nem tudta megállni, hogy hangosan föl ne kacagjon. Hogy ne, mikor pár óra előtt még ő csinálta fejére azt a hajkoronát, mely valódi mestermunka! A hálátlan, azt nevette, hogy imo — egy fodrász énekel, holott inkább nevezhette volna azt, hogy mily furesán énekel. Reboul is pék volt. De ha valaki olvasta verseit — ez érzelmeteljes költeményeket, — bizonyára nem nevette, hanem tisztelettel gondolt rá, hogy ő ettől a költőtől reggel vagy délben zsemlyéket vásárolt.

A baj itt is csak az, hogy Hippolyte úr — igen gyöngén és hamisan énekel. Miért kériék föl tehát mégis a közreműködésre? Azért, mert jó fodrász, s így az öltöző szobákban valódi hatalmasság, kinék módja van minden tükör mellé letenni egy pár belépti jegyet — a jótékony cél javára. S melyik nő merné azt visszautasítani, mikor ezzel oly keserű megtorlásnak tehetné ki magát? Hisz Hippolyte ur nélkül nem lehet sem estélyro, sem színházba, sem bálba menni. Hippolyte úr nélkül maradni annyi, mint fej nélkül maradni.

Szóval, a míg a „jótékony“ hangversenyek divata a jövedelem érdekét főlebb helyezi a művészeti sikernél: addig még igen sokszor lehet szerencsénk Hippolyte úrhoz az emelvényen is; valamint nem egyszer fogjuk tapasztalni azt is, hogy a nők zajosabban fogják őt tapsolni bármelyik művésznél; hiszen oly pompásan — frizíroz.

Szuk Róza k. a. azonban el lehet nélküle is, bár megnyervén őt, vele bizonyára még két zártscéksort nyert volna. Hanem Szuk Róza k. a. elég vonzónak véli gondolkáját, melyet — mint halljuk — maholnap végkép letesz. Olymp valamennyi lakója közt a műzsáknak nincs nagyobb kártevőjük, mint a császávú Hymen. „Add ide babékoszorúdat, — mondja, most az egyik, majd a másik művésznőnek, — majd én rózsakoszorúmat adom érte neked!“ S oly édesen mondja, hogy a csere valóban sokszor megtörténik. Egykor már a nemzeti színpadról is így vont el egy leledhetlen „esalogányt“, ki azonban évek mulva újra visszaröpillt, énekel, hódított, a míg csak egyszer erőszakkal el nem némitotta magát. Ez a császávú tündér most Szuk Róza k. a. körül enyeleg, s mint mondják — csakugyan le fogja tétetni vele gondolkáját, melynek addig élt, hogy ezután Hymen-

nek éljen. Mondják, hogy pláne most halljuk utószor, s azután csak övéi fogják hallani. Mily kár! Majdnem olyan, mint az a bámulatosan mély hangú bárónő elvesztése, kinek szintén Hymen állotta útját, midőn már-már a művészet dicsősége felé indúlt, melyért neki csak le kellett volna hajolnia.

De hadd veszítsen a közönség, ha a szívek nyerne. Egy boldog lény mindig többet ér, s mai nap már nagyobb ritkaság is, mint egy kitünő művész vagy művésznő. Hymen boldogságot ad, a múzsá pedig csak szomjat, nyugtalanságot, sokszor nagyravágyat, mely előtt aztán az egész világ nem egyéb, mint egy — „álomárnyék,“ mint „Hamlet“-ben mondják, abban a hasonlíthatlan tragédiában, melynek nagyszerű kódében egy géniusz a legcsodálatosabban ragyog.

Néhány nap előtt ép e ragyogványban volt alkalmunk gyönyörködni.

„Hamlet“-et adták — Arany János mesteri fordítása szerint először, — oly buzgalommal, mely színészeinknek, s oly rendezéssel, mely Paulainak (a rendezőnek) nagy dicséretökre váltik. Minden szerep a lehető legjobb kézben volt, s a címszerepben Lendvai — bár nem érte el az eszményt, s itt ott a bölcsesség iróniája helyett stereotyp hevet használt — egészben véve méltóvá tette magát a nagy közönség tapsaira.

E tragikai előadás ünnep volt a színpadon is, és ünnep a nézőtérben is. A színészek lelkiismerete és a közönség kegyelme tarták ez ünnepet Shakspeare szellemének, mely merte — és pedig sikerrel merte — a lehetlent.

Tragikai hőssé emelt egy embert, kiben a szenvedély bölcselkedésbe fulad, s ki nem tud, nem bír — cselekedni.

Jól mondja Börne: nem a legcsodálatraméltóbb műve ez Shakspeare-nek, hanem Shakspeare legcsodálatraméltóbb e műben. Meg kellett itt magát kettőznie, kilépni önmagából, hogy alkosson,

túlszárnyalnia önmagát. Hamlet a Shakspeare szellemének oly gyarmata, mely más égalj alatt fekszik, és egészen más törvényekkel igazgattatik, mint az anyaország.

És ez igaz. Fejtsük csak le e tragédia elméletét: s egészen ellenkezője lesz a szenvedélyes Othello vagy Macboth tragikumának. Egy szenvedőleges hőst fogunk látni, kiben semmi hősiesség nincs, ki csupa meghasonlás, kétely, gúny és töprengés, és a ki mégis ép oly örök-igaz, megdöbbenő, nagy alak, mint a minők azok, kik szenvedélyük gyorsan fejlődő lázában megölték Desdemonát és Duncan királyt.

A rendes szabály mértéke itt kiesik kezünk-ből, mert egy géniusszal állunk szemközt, ki a szabályok fölé emelkedik, hogy teremtsen újat, ellenkezőt, nagyot, a miről eddig a mi iskolás bölcseségünk nem is álmodott.

A népszínház is ki akarja mutatni közelebb hódolatát e géniusz iránt, s „III-dik Rikárd“-ra készül. Az ily magas tragédia nem tartozik ugyan sehoh a világon a népszínházak körébe, de a mi budai színházunk kivételes intézet. Játékkrendje — quodlibet. Egy nap Augier költészete, másnap a japánok nagy létrája; ma a pathetikus Nagy Sándor, holnap a (színpadon is) „pórül járt finanskomiszárius“; „Bengáli helytartó“ és Cassanova asszony oroszlánjai; bohókás operette és III-dik Rikárd. Szóval minden van benne, mint a Noé apó bárkájában. Az ember szinte fél, hogy ez a mi kis budai bárkánk egyszer csak elmerül anyi súly alatt, s bizonyára már most sem úszik olyan könnyűden, mintha nem terhelnék meg anyi mindennel.

Ma még a színházak estéi érdekelnek leginkább, de mire e sorok megjelennek: az országház napjai felé fordul figyelmünk. A képviselők újra együtt ülnek, folytatni a nagy küzdelmeket, melyeknek sikerétől függ az ország jövője.

Vegyes közlemények.

F. Gy. (Történeti naptár.) Március 9: 9-dikén meghalt Schiller a költő, 1805. — 10-dikén vette be Bem N.-Szobent, 1849. — 11-dikén született Torquato Tasso, 1544. — 12-dikén keletkezett a bécsi egyetem, 1365. — 13-dikán meghalt La Fontaine, 1695. — 14-dikén fogatott el Hunyady László, 1457. — 15-dikén meghalt Caesár, 44. — 16-án született Herschel John csillagász, 1790. — 17-dikén meghalt II. Vilmos, Németalföld királya, 1849.

—v— („Befordultam a konyhára“) címmel mai számunk 9-dik oldalán a Münchenben festészeti tanulmányai miatt időző Munkácsy Mihálytól közlünk egy magyar tárgyú életképet, melynek készítésére Petőfi hason-kezdetű népdala ösztönöz. Ezen rajzunk eredetileg olajfestményben készült Szentkirályi Mór úr részére s részünkre külön rajzolta fára a művész, kinek eredeti felfogásáról ezen kisebb rendű műve is tanúskodik. —

Munkácsy Mihály életképfestészeink közt kétségkívül a legtöbb talentummal bír s e mellett különösen örvendetes, hogy minden újabb, a tárlatokba kerülő komposzióján szembeszökő haladást vehetni észre. Jelenleg Münchenben, a „*Honvéd-album*“ számára készít nagyobb komposziókat, melyeknek egyike már metszés alatt is van. Ennek címe „*Honvéd-toborzás*“ s csoportosítása és az egyes alakok érzelmeinek kifejezése annyira sikerült azon, hogy nemcsak hibátlan rajza, de kivált ezen tulajdonai miatt az eddig létező legjobb magyar életképek sorába kell azt állítanunk. — Mint halljuk, az Emich Gusztávék által kiadni szándékolt „Petőfi illusztrált költeményei“-hez is a rajzok nagy része készítésére Munkácsyt óhajtják felszólítani.

— (I. *Napoleon egyik iskolai bizonyítványa.*) Egy régi munkában következő feljegyzést találunk Korcalis urtól, a francia kadet-iskola felügyelőjétől, melyet a fiatal Bonapartéról mondott s melynek következtén 1784 év október 17-ikén a párisi hadiskolába fel is vétetett: „Bonaparte úr, született 1769 augusztus 15-ikén, 4 láb 10 hüvelyk magasága. Jó természetű, rendkívüli egérszégű, engedelmes (sommis) becsületes s hálás jó viseletű, nagy szorgalmu a mennyiségtanban, a történetet és földrajzot is meglehetősen ismeri. Nagyon gyöngye a szépművészetekben s latin nyelvben. Kitűnő tengerész válik belőle!“

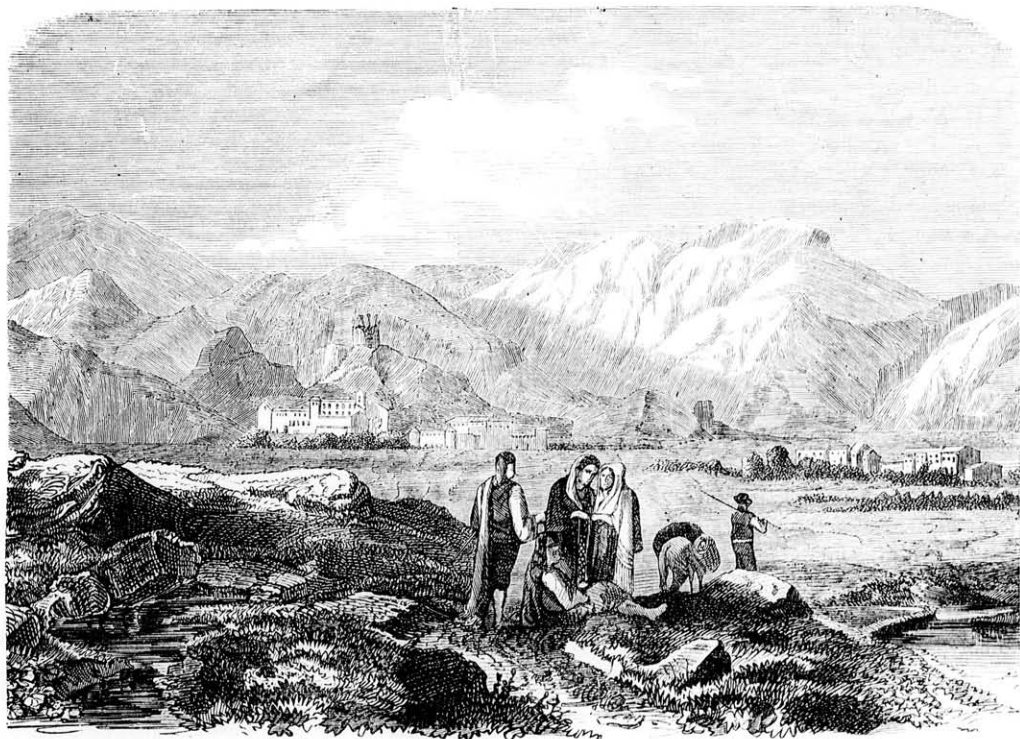
(B. K.) (*Érdekes tudni, hogy a múlt században miként díjaztattak nálunk az előjárók.*) 1738-ban Jászberény város főbirájának, — ki akkor Sipos Pál volt — évi járandósága (salláriuma) következőkből állt: 150 váltó forint, 30 kila buza, 20 akó bor, 1 hizott sertés, 1 süldő, 200 font hus, 100 font faggyú, 4 pár csizma, 4 szekér fa s 200 font só. De hogy e fizetés az akkori időkhöz képest korántsem volt kevés, mutatják az akkori iratok, melyekből a többi közt kitűnik, hogy a jegyzett időben egy Jászberényen keresztültutató pestmgyei tisztviselő, ki a korcsmában maga és cselédjei számára ebédet parancsolván, az ebédért összesen egy váltó garast fizetett, melyet az ebédért sokalt s bíró előtt követelt vissza belőle. „J. K.“

—v— (*Montenegróról.*) A delegációnak közös költségi tárgyalásait olvasva, megtudhatták olvasóink, hogy még a montenegróiak számára is kell egy kicsit adoznunk; érdekelni fogja tehát olvasóinkat, ha ezen tartomány népével néhány sorban megismertetjük. — Ezen kis darab föld, mely annyi vért ontott el függetlenségéért, s melynek mozgalmái a folyton változó világesemények közt is folyton foglalkoztatják politikai lapjaink íróit,

meltán megérdemli, hogy megemlékezzünk róla. Montenegro mai nap mintegy 65 négyszög mért-földre terjed, s hazánktól dényugatnak, Törökországtól nyugatnak fekszik. — Nevét (fekete hegy) részint viharvert sötét sziklabérceitől, részint komor fenyveserdeitől nyerte. Montenegro elnevezése olasz, és saját lakóitól Cernagorá-nak hivatik. E föld már Diocletian alatt ismeretes volt, mert az itt épített Dioclea városát, melybe rómaiakat telepített. A montenegróiak a szerbektől származnak, s mint a déli szlávok általán, több nemzeti sajtósággal bírnak, melyek közül nem az utolsó a törökök iránt ismert gyűlöletük. E gyűlölet valóságoslag Mehmed támadásai alkalmával keletkezett, ki Kastriota halála után az egész szerb földet meg akarta hódítani, s ki 1450-ben Montenegrót is jelentékeny sereggel fenyegette. De Feketehegy akkori uralkodója, I. Csernovits Iván, s ennek öccse, III. Gyurogy, bátran szembeszálltak vele. Nagy Péter cár 1711-ben kiáltványt bocsátott a montenegróiakhoz, melyben ezek támogatását kéri a török ellen viselt háborújában, s bár mindent megtettek, a Prut mellett létrejött békekötésből ők kifeleddettek, s 1712-ben III. Achmet, Achmet basát 100,000 emberrel küldötte ellenük. De e rettenetes erő is megtört a szabad nép hősi bátorságán. Néhány évvel később, midőn 7000 török nyomult a fekete hegyek ellen, 30 montenegrói mindaddig föntartotta az ellonséget, míg honosaik összegyűlthettek, kik aztán csakugyan szaladásra kényszerítették a törököt. Így folytak folyton a csaták, melyek által a törökök egyebet nem nyertek, mint azt, hogy Montenegro szellemileg nem mivelődhettek, de annál jobban növekedett ezen ujkori kis Spárta harcvágya. A montenegróiak ujabbkori története képmása a réginék, s folytonosan változó csatázásból áll, melyet vagy csupán maguk, vagy szerb törzsekkel egyesülve, viselnek a hitetlenek ellen. Ha történetesen külelenséggel nincs dolguk, belviszályaik vannak. 1848-ban, midőn egész Európa megrázkódott, Montenegro nyugodtan maradt, sőt Ausztriának 10,000 harcost ajánlott fel ellenük, tehát most *halából* kell részükre is adoznunk. Hogy ily harcos népnél a nyugati polgárisultság föl nem található, az természetes, e hiányt azonban kárpótolja jellemük regényes színezete. Hogy a montenegrói fegyverét mindennél becsesbnek találja, az kétségkívül, s a feketehegyi küszöbét valóban át nem lépi handzsár, pisztolyok s löfegyver nélkül. Fegyverzetten megy ügyeire, fegyveresen szánt, s ha mint vendég fegyver nélkül lennének meg valahol, az oly illetlenségnek tartat-

nék, mint ha mi nadrág nélkül tennénk látogatást. S ezért számos montenegrói teljes élete folytán inkább mindig hegyei közt marad, hogysen a szomszéd kereskedővárosokat meglátogassa, melyek kapuiban fegyvereit le kell tennie. Fegyvereik az ősöktől az unokákra szállnak, s ha azt valamely csatában nyerték, azok története is örökség gyanánt tovább száll. — Még a gyermekek is hordanak övükben pisztolyt; a montenegrói lövöldözésben találja főgyönyörét; lő, ha hazajön, ha öröme van, ha ünnepre megy, ha gyűlöletét akarja kifejezni, s ezért a fekete hegyek

vagy idegenek vannak a háznál. — Mi a montenegróiak vallását illeti, ők az orosz-görög egyház hívei s vladikájuk, a cár példájára, világi és egyházi fejedelmük egyszerre. — E hegység lakossága mintegy 105,000 lelket számít, kik közül 35 000 harcos, s ezek közül 15,000 puskás a nemzeti sereg magvát képezi. — A montenegróiak egy különös szokásban osztoznak az albániaiakkal, s ez a vérboszu, mely minden félművelt nemzetnél föltalálható, s melyről Homér a görögöknél épen úgy, mint Skot Walter a skótoknál, megemlékezik. — A vérboszu a montenegróiaknál apá-

Cetinje, Montenegro fővárosa.

ben utazó még a koldusnak sem adhat tetszősebb alamizsnát, mint néhány töltényt, mit a készpénznél többre becsülnék. — Montenegro nőinek állása valami közép a nyugat asszonyai szabadsága s a keleti háremelét közt. Ők járhatnak, kelhetnek szabadon, sőt a távolabb fekvő vásárokat is meglátogathatják, de férjeik ügyeitől egészen távol maradnak. A férfiak összejövetelekor ők rendszeren a szoba hátrészében pillanthatók meg, de e mellett nemcsak a házi, de a mezei munkákat is majdnem kizárólagosan ők végzik. — Még a lakmározásoknál is csak a második helyet foglalja el a montenegrói nő, kivált ha vendégek

ról fiura száll, s rendszeren a legközelebbi férfirokon örökli. Ha a meggyilkolt apa fia meghal, mielőtt „kötelességét“ teljesíthette volna, akkor annak megfelelni legidősb testvérét illeti, s így tovább, míg az áldozat elesik, s a vérboszu ekkor a másik részen kezdődik. — Azonban van kiegyezkedési mód is, t. i. a vérpénz megfizetése, mivel a vétkes bűnét mintegy megváltja. Ez egy agyonverésért rendszeren 120 darab aranyra rug, mi Montenegro szegény népénél borzasztó nagy összeg. Képiünk a Feketehegység fővárosát, Cetinjét állítja elénk a fejedelmi lakkal, s a vadregényes háttér hegyláncolatával.

fogadja el érvényes határozat gyanánt, miután öt nem a központi bizottmány, hanem az országos honvédegyülés választja három évre. E napokban azonban egy küldöttség — városkapitánysági segédlettel — át akarta tőle venni az egyleti pecsétet és jegyzőkönyvet. Mikár nem adta át, s kijelenté, hogy ez ügyben csak egy újabbán összehívandó közgyűlés határozhat.

* (A pesti demokrata kör alapszabályaitól) a miniszterium megtagadta megerősítését. Ez egylet alapszabályainak 3. §-a ugyanis így szól: az egylet feladata az 1848-ki törvények helyreállítása, mert csupán azok szerint érhetők el az egyenlőség, testvériség és szabadság. — A városi hatóságot felszólította a miniszterium, hogy az egylet működését azonnal megakadályozza, mindaddig, míg az alapszabályok törvény szerint nem módosíthatnak. E célra, és csupán erre, engedtetik meg egyetlen gyűlés tarthatása.

* (Halljuk csak!) Zólyomgyében egy nagy-szerű célt maga elé tűzött tudományos társulat van alakulóban. Több szláv tudós ugyanis, kik a magyar és a nyugati nyelveket értik, le akarják szakitani a tudós álarcot s a meg nem érdemelt nimbuszt néhány magyar íróról, — hogy a különben is silány magyar irodalmat valódi értékére visszavezessék; & akarják bizonyítani, hogy a magyar irodalom lopás a nyugati s szláv irodalomból, s hogy az ezek levonásával megmaradt magyar irodalom alig tesz néhány kötetet, melyeket a-tól z-ig egy hét alatt minden megerősítés nélkül el lehet olvasni.

* (Az orvosok és természetvizsgálók tavalyi rima-zombati nagygyűlésén) elhatározták egy természet-tani műszótár készítését. Ennélfogva dr. Poor Imre, a központi választmány 'jegyzője' fölkéri a hazai természettanárokat és szakférfiakat, hogy a nagygyűlés által tervezett természet-tani magyar műszótárnak érdekében sziveskedjenek természet-tani műszavak lajstromát kéziratban vagy nyomtatványban a középp. választmány t. elnökéhez Kubinyi Ágoston f. é. július végeig beküldeni. A bekezdés eredménye a t. beküldendők nevével együtt az Egerben tartandó nagygyűlésen fog közzététetni.

* (Képviselő választás.) Biharmegye bárán-di kerületében a balközép elvét valló Móric Pált választák képviselőül.

* (Haldózás.) Latinovits Mór, Bácsmegeye volt első alispánja és 1848-ban országgyűlési képviselője, e napokban 57 éves korában elhunyt.

* (Nyilvános megróvást érdemel) a következő eset. Általánosan el volt terjedve a hír, hogy Klapka tábornok gr. Zichy Jenő társaságában a múlt vasárnapi esti vonattal Pestről Szegedre s innen Szabadkára utazik, azonban Klapka Temesvárott akarván látogatást tenni, már szombaton elhagyta Pestet, s Zichy Jenő csak egyedül volt a vasárnapi esti vonat egyik elsőosztályú kocsjában. Midőn e vonat Kecskemétet elhagyva, a második űrház közelébe érkezett, hirtelen kőzapor repült felé, mely az első helyre volt irányozva,

azonban a vonat sebes towarepülése következtében a második és harmadik hely ablakait zuzta össze, s az utazók közt, kik ily megtámadásra nem számítottak, roppant ijedelmet okozott. Általánosan mondják, hogy ez Klapkát illette, kitől nem régiben a „Századunk“-ban egy cikk jelent meg, mely ugy látszik, a türelmetlenséget néhol a tetlegességig felizgatta.

* (Öngyilkosságok.) E napokban P. Darócon (Nógrádban) egy művelt, kellemes, 19 éves lány (Mauks Erzsi k. a.) szívfájdalom folytán agyonlőtte magát. Reggel hét óraker — reggelizés után — anyját és testvéreit megcsókolta, s azt mondá, hogy édes atyjához kísétál, a faluhoz közel eső tanyára. Édes anyja, a szokottnál vidorabbnak találván, nem tett ellenvetést. A fiatal lány kísétált tehát, fölkereste édes atyját s érzékenyen megcsókolta. Aztán bement atyjának tanyai szobájába, levette a falon függő kétsövű puskát, s azzal homlokon lötte magát. A berohanó családék már halva lettek. — Budán pedig a múlt kedden Józsa Ferenc ügyvéd, előbb megírván gyászjelentését, este szíven lötte magát.

* (Furcsa tolvajság.) Szegeden a katonai irodából néhány mázsa hivatalos irat lopott el, az ott alkalmazva volt altiszt által, eladtván sajtakakarónak. Az iratok nagy része a belvárosi biztos nyomozása folytán megkerült; a tettes azonban eltűnt és keresik. (M. U.)

* (Mégzavart légyott.) A kalocsai bünyenyítő törvényszékét furcsa eset foglalkoztatja. Egy bajai földesurnak a pestmegeyi Szeremle-falu egyik házában légyottja volt. De a szerelmes légyottot négy fegyveres éji űr megzavarta, kik berontottak a házba, a szerelmes párt a község házába kísérték s ott kellett tölteniök az éjjelt. Reggel aztán bíró uram tizenkét botütésre ítélte a fiatal urat, s az ítéletet rögtön végre akarta rajta hajtani, de a fiatal embernek sikerült minden botütést egyegy forintjával megváltani; hanem azért per schup a szomszéd határig kísérték. Bíró uram ezután a lakosokat összedoboltatta, predikációt tartott nekik az erkölcsiségről, s mind a paraszt asszonyt, kinék házában a légyott volt, mind a szerelmi tőntétet hősnőjét, tizenkét botütésre ítélvén, ezt a nép jelenlétében végre is hajtátá. Az ifju ur föl-jelenté az egészet a kalocsai törvényszékhez, s a vizsgálat most foly.

* (Nagy zajt ütött nem régiben,) hogy a felvidéken egy kérvény keringett, mely pánszláv fantasztikus követelésekkel volt tele s azt országgyűléshez küszltek benyujtani. E kérvényt Koperdan nevű képlános írta s azt több példányban lemásolva, szétküldötte bizalmas embereihez. Az egyik példányt Kasperko léthánfalvi lakos vette át s ez szerezte meg a 21 községet oly módon, hogy azon falukban összehívta ismerőseit, többet-kevésbet, s e gyűlésekbe bevonta vagy a jegyzőt, vagy a bíró, vagy az esküdteket, kik aztán megszerezték a községi pecsétet. Végre Zsegrán! Duchon pap és Rizinger káplán a dolognak nyomára jöttek és feladták. — Ennek következtében Károlyi szolgabíró Kasperkonál házkutatást tartott és vele

vizsgálati jegyzőkönyvet vett fel. A lőcsei igazgató tanár Culen ur tehát nem a főszerző, hanem ilyennek Koperdan magát nyíltan bevallotta, s egyuttal óvást tőn a Kasperko ellen indított vizsgálat ellen, kinyilatkoztatván, hogy ha a petitio terjesztése elébe a megyei hatóság akadályokat gördít, ő a miatt a magyar országgyűléshez szerelmi panaszt nyújt be.

* *(Damjanich tábornok mankói.)* Azon mankók, melyeket a hős tábornok sebei miatt utósó napjában használt s melyek segélyével a vesztőhelyre ment, Aradon Kocsi bádogymester birtokában vannak, ki mind e mai napig mint becses ereklyét őrzi a, most már történeti érdekűvé vált emléket.

* *(Ehhalál.)* Nagybánya közelében, Firiza-községben, már hónapok óta nagy éhség uralkodik, melynek folytán több mint 54 felnőtt ember halt el, s igen sokan vannak orvosi ápolás alatt.

* *(A Pered-Zsigárd mellett elesett honvédek emlékének t.rvét)* Brandl pozsonyi szobrász készíté; két ől magas leand és sebzett orosziant ábrázoland, védve az ország cimerevel ékített nemzeti zászlót.

* *(A keszthelyi országos gazdasági felsőbb tanintézet)* folytonosan nagyobb haladás- és gyarapodásnak örvend; 1867—68-ra be van írva első évi hallgató 70 — másod évi hallgató 35 — összesen 105. A földmives-iskolában pedig 17 tanonc nyer nktatást.

* *(Egy magyar misszionárius Khinában.)* Erdélyi Ignác zsigárdi születésű hazánkfia s khinai hittérítő, megtudván Rómából a 18 százados ünnepéről Pekingbe visszaérkező püspöktől, az őt közelebből érinthető kettős örömhirt, hogy t. i. egykori szeretett jeles tanára, Zalka János a győri egyházmegye kormányára emeltetett, s hogy június 8-án megtartott ő felségeik megkoronázta-tása, e fölötti örömeiből Csiao-desei helységből üdvözlő levéllel lépé meg a püspököt, melyben megemlíti súlyos helyzetét, miután a nagy khinai birodalomban, melyről tudjuk, hogy 360 millió pogány és mahomedán lakost számlál, körülbelül oly nagy földterületen, mint egész Magyarhon, kell neki több mint 2000, de elszakadozva levő keresztény felett lelkipásztorkodnia; kiket oktani a hitben, jöllehet a khinai nyelvet a nagy gyakorlatnál fogva már folyékonyabban beszéli, mint a magyart, igen bajos. Leírja az ottani közbiztonság hiányát az inség folytán elszaporodott rablócsapatok miatt, a nép nagy nyomorát, s az ennek következtében uralkodó pusztító járványokat. Továbbá kifejezi vágyát; Khinában emléket állítani az által: hogy sz. István apostoli királyunk tiszteletére ott, Azsia keblében, honnét a hős magyar nép egykor kivándorolt, kis kápolnát emeljen.

* *(Egyiptomban, Kairo városában)* közelebb temették el az egyiptomi kis magyar telep egyik derék tagját, Kiss Pétert, ki 1832-ben született Hajduböszörményben s viszontagságos élet után oly távol a hazától szállt sirba. Az Egyiptomban uralgó és járványos betegség: a vérhasnak lett áldozata. Kiss Péter 1860-ban szabadult meg az osztrák hadseregből s azonnal Olaszországba ment Garibaldi hős katonái közé, hol bátorsága és szor-

galmáért előbb tizedes, később szakaszvezető lett. 1864-ben a lengyel fölkelés hírére odasietett a szabadság ügyét szolgálni, de több bajnoktársával Konstantinápolyban rekedvén, innen veté a sors Kairóba, hol honfitársától tisztelve és szeretve hunyt el. Az egyiptomi magyar telep „magyar egyület” alakit a találkozás könnyítése és a hazai vállalatok támogatására.

* *(Henrik főhg mézesheitei megkeserítik)* házaságának körülményei. Mint említők, egy színésznővel, (Hoffmann kisasszonnyal) kelt egybe magas családja ellenzése dacára. Hir szerint császár ő felsége ezután megtiltotta Henrik főhercegnek, hogy a birodalomban tartózkodhassék, s a jelenleg Erdélyben tartozkodó 26-ik számú gyalogezred tulajdonosi jogáról is le kellett mondani a főhercegnek, ki most nevével Svájcban van, az ezred tulajdonosa pedig Lajos bajor herceg lett. Henrik főherceget cselédjei is egymásután kezdik elhagyni, mint veszély fenyegette hajóta patkányok. Királyné ő felsége mindent elkövet, hogy Henrik főherceget kibékítse családjával. Hasonló ehez Taxis herceg házassága is, ki egy müncheni színésznővel, Kreutzer kisasszonnyal lépett frigyre pár hó előtt. Kreutzer kisasszonynak nem csak szép szeméi, hanem művészete is annyira elragadták a fiatal herceget, hogy azóta föl is lépett egy svájci szinpadon. Most pedig azért folyamodott a bajor királyhoz, hogy hercegi rangjáról lemondván, „Felső” nevet vehessen föl. Hanem az államminiszter nem is akarja e folyamodást a király elé terjeszteni.

* *(Egy brünni policáj-tandcsos sajtóárasan bünhödött)* régebbi tetteiért. Azon titkos minőségben működött Morvaország fővárosában, hogy az egyes előkelő polgárok s hivatalviselők politikai véleménye s viselete fölül szolgáltatott értesítéseket ez előbbi belügyminisztereknek; mi természetesebb tehát, mint hogy Brünn akkor szabad- elvű polgarmesterét, Giskrát, ez idő szerinti belügyminisztert s jelenlegi legfelsőbb főnökét, a legrútabb színekben, mint a kormány legkérlehelenebb ellenségét festé, és míg a polgármesternek a legméresebb szavakkal hízelték s csupa alázatosság s nyájasság volt, azalatt őt háta mögött veszélyes roszakaratu forradalmárnak denunciatla. Azon gondolat tehát, hogy a miniszter keze közt vannak most már az iratok, melyekben polgármester korából anyni rosz hir van lerakva, örüllté tette az ugy is kiseszű szaglászt és remegő ajkairól nem hallbatni egyéb szót, mint: nyugdíjazást, elbocsátatást.

* *(Hogyan kapnak férjet a tiroli lányok?)* Erre nézve egy tirolilap következő eredeti hirdetést hoz: „Kaszinónk ismét megnyilván, felszólítunk minden férjhezmenni akaró leányt Wiebelskirchenben, hogy szerdán s csütörtökön 7—9 órakor este a kaszinóba gyűljenek, hol több férfi is lesz, kik házasulni akarnak. Tudtul adjuk azt is, hogy azon leányok, kik a legszebbek akarnak lenni, de a pálinkát sörös kancsókból isszák s minden este

Folytatás a mellékleten.

Ma számunkhoz egy fél ív melléklet és „Hazánk s a Külföld” előfizetési felhívása van csatolva.